

JAKOB GASCON

KUMARIEN TRADIZIOA NEPALEN

Jainkosa bilakatutako neskatoen bizitza

Kathmanduko Kumari jainkosa Durbar plazan Kumari Jatra jaialdiaren lehen egunean.

Himalaiako auzi geologikoek bigarren mailan uzten dituzte askotan Nepaleko etnologia -eta etnografiagaiak. Tontorrez gain, baina, herrialdeak baditu sinesmen eta praktika erritual ugari, baita kultura eta herri aniztasun aberatsak ere. Tradizio horien inguruko polemikarik ere ez da falta.

 NEREA MENOR

Natura eta materiaren konplexutasunek jainko-izaera dute Nepalen, eta hinduismoa budismoarekin elkartzen da maiz: apaizek zuzenduriko eskaintza erritualak; batzuetan odolez, besteetan pintura gorriz, margotutako buda irudiak; sineskeria, animalia eskaintzak... Eta Kumaria deritzona: jainkosa gorena ren lur-hartzea neska gazteetan "berraragiztatuturik".

Kumariak energia jainkotiar eta espiritualaren agerpentzat hartzen diren neskatoak dira. Taleju jainkosa hinduaren haragitze biziduna, jainkosa garrantzitsuena, ama jainkosa alegia. Durga, Bhawani, Bhagawati, Kali, Parvati edo Vajradevi ere deitua budistentzat. Kumaria neskak 2 eta 5 urte bitartean dituen aukeratzeko dute, proba fisiko eta psikologikoak gainditu behar ditu eta, hautatu ostean, hilekoa jaitsi arte (edo odol tantarik isuri arte) jainkosaren jauregian biziko da.

Kondairak dio Taleju gauero dadoetan jolasten zela Jayaprakash Malla erregearekin (XVIII. mendean), haren begirune gabeziak haserretu eta desagerrarazi zuen arte. Monarkaren damuaz ohartzean, baina, Taleju itzuli egin zen mezu bat helarazteko: neskaitila garbi eta aratz baten gorputzean berraragiztatuko zen, eta jainkosak erresuma babestearen truke, erregeak neskaren gurtza ezarriko zuen.

TRISHNA SHAKYA, KATMANDUKO KUMARIA

2017an, 3 urte besterik ez zituela, Trishna Shakya Katmanduko erret-Kumari berria bihurtu zen eta 4 urte zituenetik karguan zegoen Preeti Shakya ordezkatu zuen. Talejuren energiak Shakya klan budistako (Siddhartha Gautama, shakya muni budaren oinordekoak) eta Newar komunitatekoa den neskato baten gorputza hartzen du. Kumari hilekoa jaistean, odolak "gorputza kutsatu" eta jainkosaren energiak

gorpuzteko erabilitako neskaren gorputza utziko du.

Indiako emakumeek idatzitako eduki feministako *Feminism in India* plataformak azaltzen duenez, Indiako hainbat jaialditan, Durga Pujan (Mendebaldeko Bengal) edota Navratri ospakizunean (herrialdearen iparraldean), esaterako, Durga jainkosa ordezkatzeko duten neskatoak aukeratzen dira. Bertakoek horiek gurtu eta monjeen zein elizkoiaren eskaintzak jasotzen dituzte. Indian, neskak behin bakarrik izaten dira gurtuak; Nepalen, aldiz, Kumariak lekua mantentzen dute hainbat urtetan.

Kumaria izateko hautagaiek baldintza batzuk bete behar dituzte. Him Lal Ghimirek, Japoniako Nazan Unibertsitateko irakasleak, peleginazio budistei buruzko doktoretza ondoko ikerketan ondorengoak jaso ditu: sekula ere gaixotu ez izana, markarik ez izatea azalean eta inoiz odol tantarik isuri ez izana. Jainkosaren 32 *lachchins* edo perfekzioak ere izan behar dituzte, esaterako: osasun bikaina, ile beltza, lisoa eta eskuinerantz kizkurtua, hortz zuriak eta tarte gabeak, mingain txikia eta umela, Banyan zuhaitzaren gorputza edota behiaren bekainak, besteak beste.

Iraganean, neskaren eta Nepaleko erregearen arteko bateragarritasuna bermatzeko, horoskopoei bat etorri beharra zeukaten. Tradizioz, Kumariak ez dira eskolara joaten: dena dakien jainkosari zerbait gehiago irakasterik ba al dago? Oso bakartuta daude, gehienetan zaintzaileekin baizik ezin dute hitz egin. Eta zorua zapaltzeko baimeunik ez dutenez, jauregitik kanpo daudenean besoetan helduta edo gurdietan igota ibiltzen dira.

Nepalen hiru Kumari daude dedikazio osoan. Malla aro historikoan (1736-1768), Katmandu, Lalitpur eta Bhaktapurreko hiru erresumetan Kumari bana zegoen. Herrialdearen bateratzearekin, Katmandukoa Kumari erreala (monarkiarik ez dagoenez, orain nazionala) bihurtu zen. Hamaika bat dira jainkosaren energia "noizbehinka" bakarrik jasotzen dutenak, jaialdi eta ekitaldi berezietan. Gainerakoetan, neska arruntak dira eta bizitza normala dute.

Tradizio honetako figurarik garrantzitsuena Katmanduko Kumaria da, eta Kumari Jatra jaialdia bezalako ospakizun zehatzetan baizik ezin da jauregitik irten. Jainkosa eta erregearen artean dagoen harreman estua publikoki erakusteko asmoarekin, Katmandu baila-

Kumari Jatraren jaialdiaren hasiera jendetsua Katmanduko Durbar plazan. Jauregiko baloian gobernuko funtzionarioak eta kargudunak egoten dira, besteren artean, Ram Chandra Paudel lehendakaria.

JAKOB GASCON

rako ospakizun handiena den Indra Jatraren lehen hiru egunak Kumariaren omenez ospatzen dituzte.

Katmanduko Kumariaren figura funtsezkoa izan da Nepaleko erregeak legitimatzeko. Quebeceko Unibertsitateko Asia hegoaldeko erlijioen irakasle Chiara Letizia Nepalgo antropologia erlijiosoan espezializatua dago. *Kumari jainkosa Auzitegi Gorenean* ikerketan idatzi zuen nola tradizioz, erregeak Kumariaren aurrean aurkezten ziren tika izeneko marka gorria bedeinkapen sinbolo gisa jasotzeko. Tradizioak, seguraski Jaya Prakash Malla erregearen garaian hasitakoak, Shah dinastiaren aroan (1768-2008, Katmandu) jarraitu zuen eta, matxinada Maoistaren ostean ere, estatuburu bakoitzak legitimazio erriuari eutsi dio gaur arte.

JAINKOSAREN LEHEN PAUSOAK ESTATU SEKULARREAN

2001. urtera arte monarkia konstituzionala zegoen Nepalen eta Birendra zen errege. Urte horretan, ordea, printze erregegaiak bere buruaz beste egin aurretik familia osoa erail zuen Narayanhi jauregian, erregea barne. Koroa erregearen anaia Gyanendrak hartu zuen orduan eta monarkia absolutua berrezartzen saiatu zen. Egoera kora-

pilatsua da, herrialdea 1996tik gobernuaren eta Nepalgo Alderdi Komunistaren (maoista) arteko gerra zibilean sartuta baitzegoen. 2006. urtean, gobernu demokratiko berriaren eta Alderdi Komunistaren arteko bake-akordioak sinatu zituzten eta 2008az geroztik herrialdea errepublika da.

2008ko urrian, finantza ministro maoista berriak, Baburam Bhattarai, iragarri zuen gobernuak ez zituela finantzatzeko Dashain eta Indra Jatra bezalako jaialdiak: gobernu sekularra zela kontuan hartuz gero, kostua handiegia omen zelako. Erabakia jakiterakoan lau eguneko istiluak piztu ziren Katmandu eta Bhattarai atzera egin zuen. Herrialdearen zati handi batentzat, erlijio-tradizioak duen garrantziaren adibide ona da gatazka hori. Tradizio horretan Kumariarena ere sartzen da eta askorentzat herrialdearen nortasunaren parte garrantzitsuenetarikoa da.

Kumarietako kultura duen izaera dela eta, nesken bizimoduek gorabehera nabarmenak jasaten dituzte. Gehien aipatu izan diren eskubide urraketak izan dira: heziketa falta, gizarte-isolamendu zorrotza eta urte askoan gurasoengandik banatzea. Chanira Bajracharya Lalitpurreko Kumari ohiak, 2022an *New York Times*-i eskaintako elkarrizketan,

Kumaria gurdietan igota hiriko kaleetan eramaten dute jaialdiko lehen hiru egunetan.

Gorakhnath santutegia Katmanduko gune historikoan, Durbar plazan.

esan zuen unerik zailena neska hilkor arrunt bilakatzea izan zela, izaera ez-jainkotiarrera egokitzea, alegia.

Hedabideen aurrean, Kumarien senideak beti pozik agertu dira nesken karguarekin, ohore handia omen da haientzat. Kumari ohiak ere tradizioaren babesle sendoak dira eta beraien bizitzako garairik onena izan zela adierazi izan dute.

Nahiz eta hautapen- eta gurtze-prozesuaren inguruan dagoen hunkigarritasuna handia den, neskek beraien bizitzaren gorabeheretan zer esanik ez izateak, kanpoko eta barneko behatzaile askoren arreta erakarri du.

OHITURA EPAITUA

2005ean, interes publikoko auzi bat aurkeztu zuen Newar abokatu eta giza eskubideen aldeko ekintzaile Pun Devi Maharjanek Nepaleko Auzitegi Gorenean. Tradizioa epaimahaiaren azterketa eraman zuen. Esplotazio eta haur-lan gisa deskribatu zuen eta, askatasun pertsonala hain mugatua izanik, nesken garapen fisiko eta mentalari kalte eragiten ziola argudiatu.

Hala eta guztiz ere, auzi-jartzaileak ez zuen tradizioa deuseztatu nahi, eta eraldatzeko eskatu zuen. Maharjanek zera argudiatu zuen: Kumarien eskubideen

urraketak eta karguak dakartzan gastu ekonomikoak familiek beregain hartu beharrak (ez dago funts publikorik aldi baterako Kumariantzat) jadanik ohitura etetea eragin duela hainbat lekutan, eta haien eskubideak bete-betean bermatu ezean, tradizioa desagertu egin daitekeela.

Epaia ondorioztatu zuen giza eskubideen urraketa "frogaezina" zela. Kumarien erritu-jarduerak debozio tradizional onargarri gisa definitu zituen; haur-lana beharrean, Kumari-lana. Tradizioaren balioa nabarmendu zuen, esanez funtsezkoa zela bai jarraitzaile budistentzat, baita hinduistentzat ere. Gaineratu zuen Kumarien parte-hartzea beharrezkoa dela Katmandu, Lalitpur eta Bhaktapurreko hainbat jarduera erlijiosoetan.

Inplikaturako alderdiek ondorioztatu zuten tradizioa modernizatzeko modua Nepaleko estatu sekularrean ez dela Kumariaren jainko-izaera ukatzea, baizik eta estandar garaikideak ezartzea eta tradizioa giza eskubideetara egokitzea.

GAUR EGUNGO EGOERA

Epaia adostu zenetik hamabost urte pasa dira eta Bhadra Sharmak, *New York Times* egunkariak Nepalen duen kazetariak, dio aldaketa handia izan dela, gahenbat hezkuntzari dagokio-

nez. "Orain, Kumariak badu irakasle bat, jauregira doana eskolak ematera. Eskolara joan ez arren, hezkuntza eskubidea bermatuta dago". Gobernu federalak eta tokiko gobernuek funtsak esleitu dituzte Kumariaren hezkuntzarako eta haren ongizaterako.

"Oraindik ere badago ahots disidenten bat", emakume eta giza eskubide erakunde berrak ari da Sharma kazetaria. "Baina epaiketatik, aldaketa nabarmenak egon dira, hezkuntzaz gain gurasoekin denbora gehiago pasatzen du orain Kumariak eta postutik erretreta hartzen duenean estatuak pentsio moduko soldata ematen dio hilero". Kumari izateak "ohorez eta bizipozez betetzen ditu" bai neskak eta baita gurasoak ere, dioenez.

Alde batetik, epaiak Kumarien giza alderdia aitortu zuen, zeinak eskubideak eta zaintzak merezi dituen. Bestetik, erlijioa estatuarentzat baliagarria dela dio, eta tradizioa babesteko erlijio-tradizioak aldatu egin behar direla. "Jainkosaren eta gizakiaren arteko *continuum* baten aitortpen partekatua, eta ez mendealdeko erakundeek adierazten duten gizakiaren eta sinesmen jainkotiarraren arteko bereizketa zorrotza. Honek eman zuen negoziatorako aukera", uste du Chiara Letiziak. ●